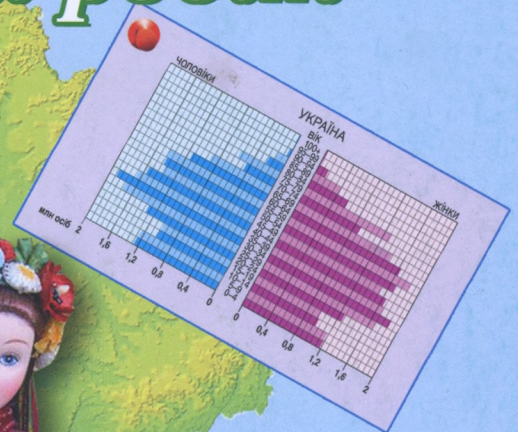

8
КЛАС

ГЕОГРАФІЯ

ЗОШИТ
для практичних робіт

КАРТОГРАФІЯ

kgf.com.ua

О.М. Топузов, О.Ф. Надтока, Л.А. Покась

Дорогі батьки-педагогі!

На основі здобутих знань з попередніх курсів ви продовжите вивчення географії та дізнаєтесь багато цікавого про особливості природи і населення своєї Батьківщини та світу. Вивчаючи практичні завдання, які ви лише відкриєте свої знання з географії, але й опануєте цінні навички, які допоможуть вам орієнтуватися в географічному просторі. Вони мають універсальний характер та застосовні не лише у школі, але й у повсякденному житті. Тому практичні завдання і завдання з розв'язуванням ситуаційних завдань є важливим елементом навчання географії та допоможуть вам краще зрозуміти світ, в якому ми живемо.

ГЕОГРАФІЯ

8 клас

Зошит для практичних робіт

Київ
ДНВП «Картографія»
2021

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 1
ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМКІВ, ВІДСТАНЕЙ, ПЛОЩ,
ГЕОГРАФІЧНИХ І ПРЯМОКУТНИХ КООРДИНАТ, ВИСОТ ТОЧОК
ЗА ТОПОГРАФІЧНОЮ КАРТОЮ

Мета: розвинути та закріпити вміння:

- читати топографічні карти, характеризувати методи і засоби отримання інформації з топографічних карт, пояснювати особливості читання топографічної карти;
- вимірювати напрямки, відстані, географічні та прямокутні координати, висоти точок за топографічною картою; орієнтуватися на місцевості за допомогою топографічної карти;
- оцінювати значення топографічних карт для життєдіяльності людини.

Обладнання: атлас «Україна у світі: природа, населення», навчальний електронний посібник «Фізична географія України», навчальний електронний посібник «Топографічна карта», комплект навчальних топографічних карт, транспортир, лінійка.

Хід роботи

Пригадайте і поміркуйте.

1. Які карти називають топографічними? 2. Яку інформацію несуть написи та позначки на рамці топографічної карти? 3. Яким чином за топографічною картою визначають висоту місцевості та стрімкість схилів?

Завдання 1. *Визначте географічні координати точок і заповніть таблицю. Пам'ятайте, щоб знайти географічні координати будь-якої точки, треба провести від неї до сторін рамки карти дві лінії, які відповідатимуть паралелі та меридіану, і прочитати на рамці значення широти й довготи з точністю до секунди (див. атлас).*

I варіант			II варіант		
Назва точки	Широта	Довгота	Назва точки	Широта	Довгота
г. Гола			г. Малинівська		
дж. Голубе			гирло річки Чиста		
школа в Малинівці			школа у Федорівці		

Завдання 2. *За лініями кілометрової сітки та її позначеннями визначте прямокутні координати точок і заповніть таблицю. Пам'ятайте, що абсциси і ординати прямокутних координат позначені між внутрішньою і мінутною рамками. Чотири цифри беремо з позначень кілометрової сітки, а інші три (від 0 до 1000 м) – знаходимо шляхом вимірювання відрізків від горизонтальної і вертикальної ліній кілометрової сітки до заданої точки та обчислюємо довжину цих відрізків на місцевості. Наприклад, знаходимо прямокутні координати водяного млина над ставом Чорним. $x = 6066300$ (де $300 = 1,2 \text{ см} \times 250 \text{ м}$), $y = 4313275$ (де $275 = 1,1 \text{ см} \times 250 \text{ м}$).*

I варіант			II варіант		
Назва точки	x	y	Назва точки	x	y
г. Малинівська			г. Гола		
дж. Голубе			гирло річки Чиста		
школа в Малинівці			школа у Федорівці		

Завдання 3. *Визначте, які позначки абсолютних висот розташовані в наведених у таблиці квадратах кілометрової сітки.*

I варіант		II варіант	
Квадрат сітки	Висота місцевості	Квадрат сітки	Висота місцевості
6510		6411	
6410		6512	
6511		6513	

Завдання 4. Визначте дирекційний кут, дійсний і магнітний азимути напрямку, в якому рухається автомобіль, що виїхав із села Мостище і повернув на село Великі Броди.

Розв'язання: 1. Дирекційний кут (α) визначаємо транспортиром – кут між північним напрямом лінії кілометрової сітки і напрямом дороги (за годинниковою стрілкою).

Дирекційний кут $\alpha =$ _____

2. Дійсний азимут (A) розраховуємо: від дирекційного кута (α) віднімаємо західне зближення меридіанів (дізнаємось зі схеми зближення меридіанів під південною рамкою в атласі). Якщо зближення східне, то його потрібно додати.

$A = \alpha - 2^\circ 21' =$ _____

3. Магнітний азимут (A_m) розраховуємо так: до дійсного азимута (A) додаємо східне магнітне схилення (дізнаємось зі схеми зближення меридіанів під південною рамкою в атласі). Якщо магнітне схилення західне, то його потрібно відняти.

$A_m = A + 6^\circ 15' =$ _____

Завдання 5. Визначте дирекційний кут, дійсний і магнітний азимути напрямку відрізка автомобільної дороги від села Мостище до мосту через річку Чисту.

Розв'язання: 1. Дирекційний кут (α) = _____;

2. Дійсний азимут (A) = _____;

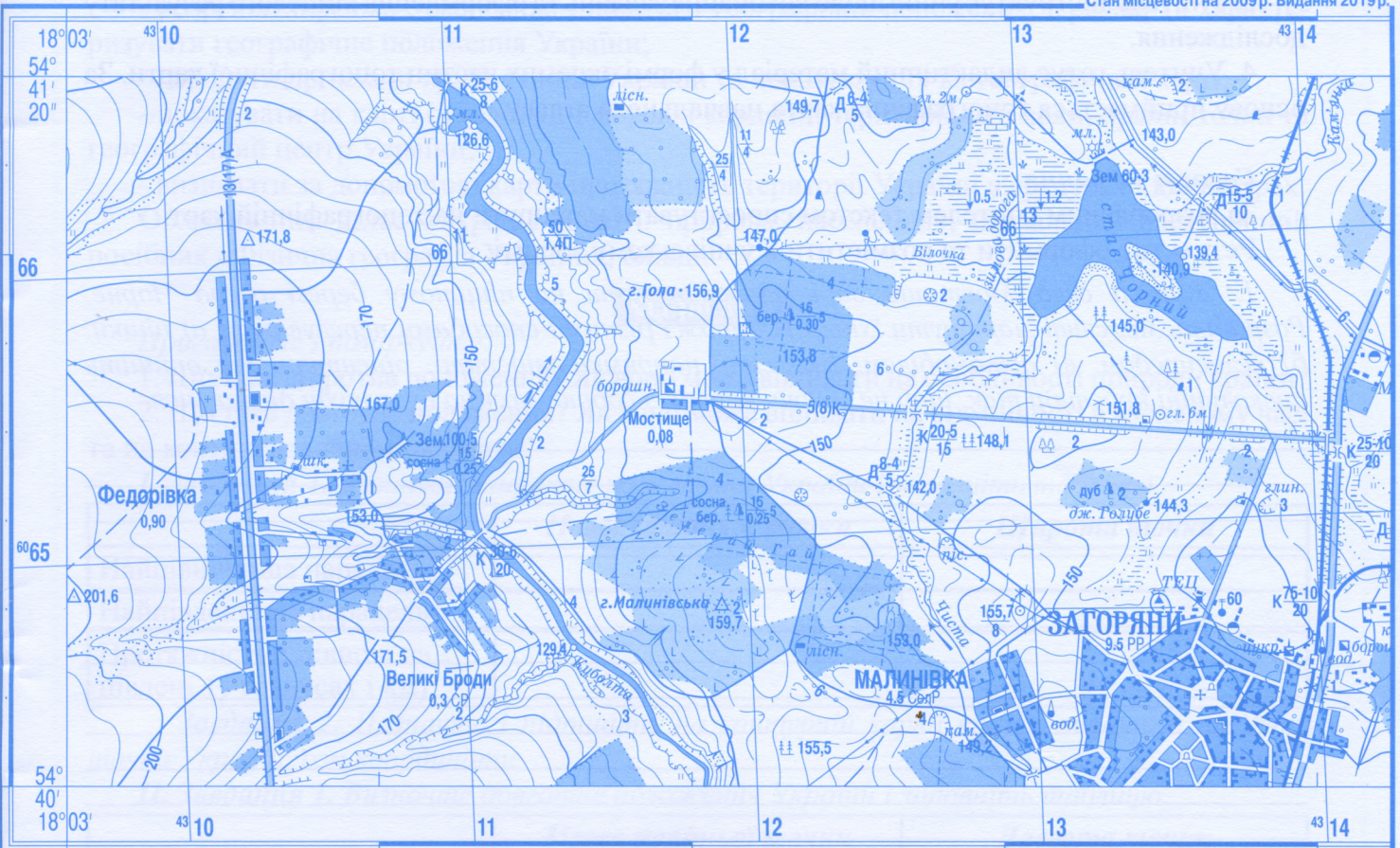
3. Магнітний азимут (A_m) = _____.

ЧАСТИНА АРКУША ТОПОГРАФІЧНОЇ КАРТИ

N-34-37-B-V

Умовна територія

Стан місцевості на 2009 р. Видання 2019 р.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

1:25 000

в 1 сантиметрі 250 метрів

м 1000 750 500 250 0 1 км

Суцільні горизонталі проведені через 5 метрів

Завдання 6. За географічними координатами позначте точки на контурній топографічній карті.

I варіант			II варіант		
Точка	Широта	Довгота	Точка	Широта	Довгота
1	54° 40' 15"	18° 05' 20"	1	54° 40' 25"	18° 04' 35"
2	54° 40' 55"	18° 06' 18"	2	54° 41' 02"	18° 06' 20"
3	54° 41' 05"	18° 07' 10"	3	54° 40' 37"	18° 05' 45"
4	54° 40' 42"	18° 04' 15"	4	54° 40' 08"	18° 07' 20"

ДОСЛІДЖЕННЯ

Прокладання маршрутів за топографічною картою та їхнє обґрунтування

Мета: формувати картознавчу складову предметної географічної компетентності, розвивати уміння використовувати топографічну карту (користуватися її легендою, визначати напрямки, обґрунтовувати свої судження з допомогою карти); виховувати почуття задоволення від досягнення успіху.

Форма організації: навчальна гра.

Проведення:

1. Навчальне дослідження проводиться в позаурочний час.
2. Учитель інструктує учнів щодо виконання завдань та оформлення кінцевого результату дослідження.
4. Учитель готує дидактичний матеріал у формі окремих частин топографічної карти. За основу приймається топографічна карта навчального атласу.

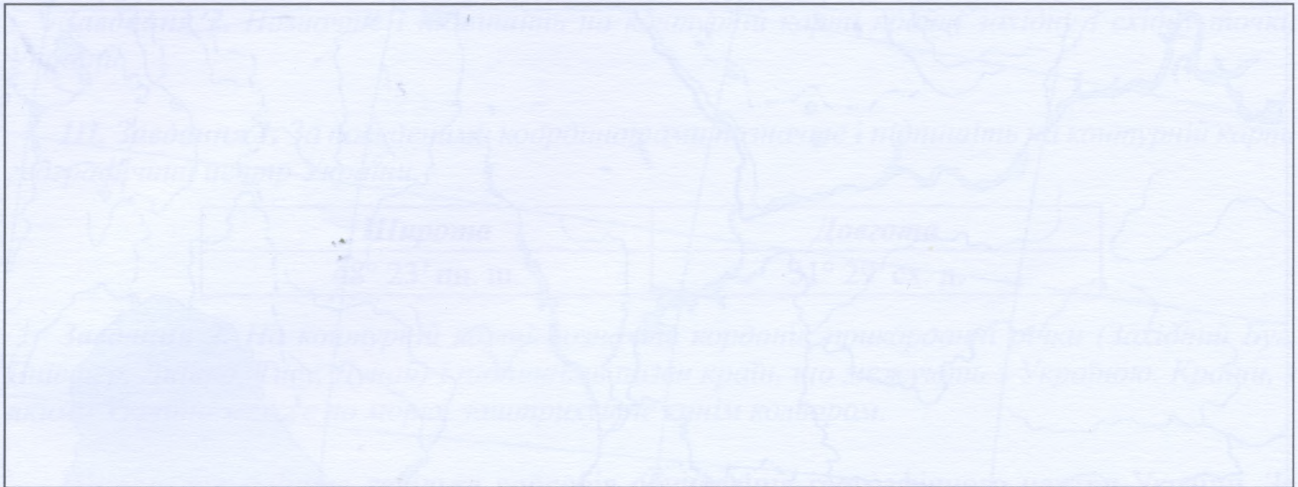
Групові завдання:

За розробленим учителем текстом спроектувати маршрути на топографічній карті.

Результат оформити та розмістити в учнівському зошиті.

1. Жителі села Мостище вирішили відпочити на піщаному березі озера Чорне. Розробіть можливі маршрути їхньої подорожі різними способами пересування: а) пішки, б) велосипедом, в) автомобілем. Вкажіть напрямки, відстані, орієнтири та опишіть навколишні краєвиди так, щоб не маючи карти із собою, можна було туди дістатися

2. Накресліть у зошиті для практичних робіт прокладений маршрут, підбравши масштаб і використовуючи топографічні умовні знаки.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 2

ПОЗНАЧЕННЯ НА КОНТУРНИЙ КАРТІ КОРДОНІВ СУСІДНІХ ДЕРЖАВ, КРАЙНІХ ТОЧОК, ГЕОГРАФІЧНИХ ЦЕНТРІВ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПИ, ЗАЗНАЧЕННЯ ЇХНІХ НАЗВ; ВИЗНАЧЕННЯ КООРДИНАТ ТОЧОК, ПРОТЯЖНОСТІ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В ГРАДУСАХ І КІЛОМЕТРАХ

Мета: закріпити вміння:

- розрізнати фізико-, економіко-, політико-географічне положення держави та характеризувати географічне положення України;
- наводити приклади країн-сусідів України та показувати їх на географічній карті;
- показувати на карті суходільні і морські кордони, територіальні води, крайні точки та географічний центр України;
- визначати за допомогою карти протяжність території України в градусах і кілометрах.

Обладнання: атлас «Україна у світі: природа, населення», навчальний електронний посібник «Фізична географія України», олівці.

Хід роботи

Пригадайте і поміркуйте.

1. Що таке широтне положення? Як воно може впливати на особливості природи країни?
2. Що таке довготне положення? Як воно може впливати на відмінності в місцевому часі та на континентальність клімату?

I. Завдання 1. *Визначте широтне положення України і заповніть таблицю.*

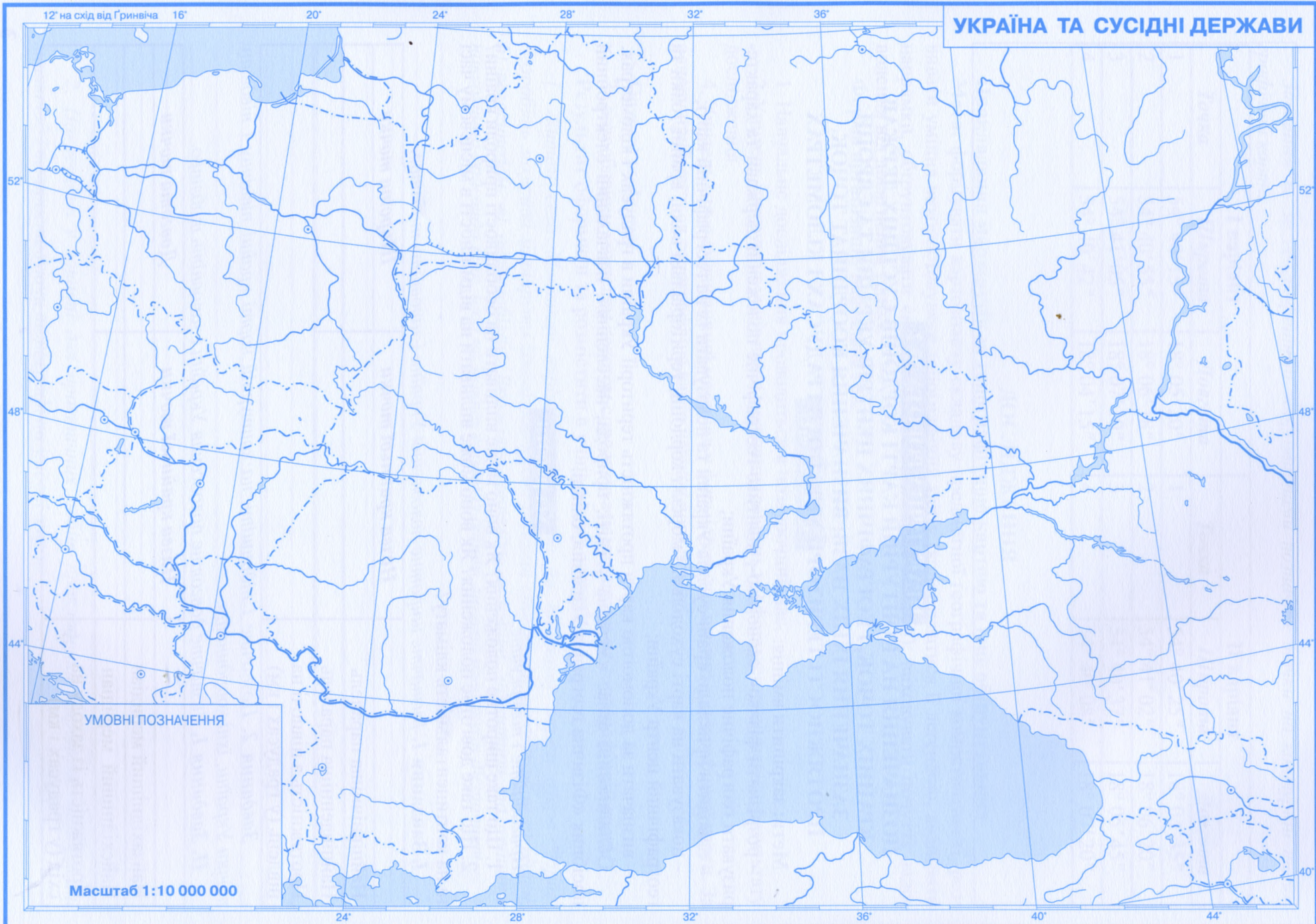
	<i>Назва крайньої точки</i>	<i>Широта точки</i>
Найпівнічніша паралель		
Найпівденніша паралель		
Протяжність з півночі на південь (у градусах і км)		

Завдання 2. *Позначте і підпишіть на контурній карті крайні північну і південну точки України, їхні координати.*

II. Завдання 1. *Визначте довготне положення України і заповніть таблицю.*

	<i>Назва крайньої точки</i>	<i>Довгота точки</i>
Найзахідніший меридіан		
Найсхідніший меридіан		
Протяжність із заходу на схід (у градусах і км)		

УКРАЇНА ТА СУСІДНІ ДЕРЖАВИ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Масштаб 1:10 000 000

Завдання 2. Позначте і підпишіть на контурній карті країні західну і східну точки України.

III. Завдання 1. За наведеними координатами позначте і підпишіть на контурній карті географічний центр України.

Широта	Довгота
48° 23' пн. ш.	31° 29' сх. д.

Завдання 2. На контурній карті позначте кордони, прикордонні річки (Західний Буг, Дністер, Дніпро, Тису, Дунай) і підпишіть назви країн, що межують з Україною. Країни, з якими Україна межує по морю, заштрихуйте синім кольором.

Цікаво, що... Існує декілька способів обчислення географічного центру України. За підрахунками географа В.О. Шевченка – це село Добровеличківка Кіровоградської області (геометричний центр як точка перетину серединного меридіана із серединною паралеллю), а за обчисленнями фахівців Науково-дослідного інституту геодезії і картографії – село Мар'янівка Шполянського району Черкаської області (географічний центр як центр ваги плоскої фігури, обмеженої кордонами України).

ДОСЛІДЖЕННЯ

Порівняльна оцінка географічного положення України з країнами світу (2-3 на вибір)

Мета: розвивати практичні уміння в роботі з тематичними картами та інформаційними джерелами; оцінювати політико-географічне положення України та інших держав; виховувати почуття патріотизму, толерантну поведінку до позиції інших.

Форма організації: індивідуальна.

Проведення:

1. Виконується в позаурочний час. Учитель консультує, проводить інструктаж щодо оформлення та оцінювання результатів.
2. Пошук інформаційних джерел.
3. Завдання виконуються за двома варіантами.

Завдання:

1. Повторіть визначення «Географічне положення України».
2. Дослідіть поняття «Географічне положення країни».

Результати оформіть у вигляді таблиці:

Аналіз поняття «Географічне положення»

Поняття «Географічне положення країни»	Визначення	Джерело, автор

3. Пригадайте типовий план характеристики географічного положення. На основі типового плану дайте оцінку географічного положення України.

4. Для порівняння географічного положення пропонуються країни: Польща, Франція (I варіант); Німеччина, Швеція (II варіант).

Результати дослідження заносяться в зошит для практичних робіт у вигляді порівняльної таблиці:

Порівняльна оцінка географічного положення України з географічним положенням країн світу

№ з/п	План оцінювання географічного положення	Географічне положення України	Географічне положення	Географічне положення
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

У висновку назвіть спільні та відмінні особливості у географічному положенні України та досліджуваних країн.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 3
АНАЛІЗ КАРТИ ГОДИННИХ ПОЯСІВ ЗЕМЛІ.
РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ НА ВИЗНАЧЕННЯ ЧАСУ

Мета: вивчити особливості розташування годинних поясів світу, здобути практичні навички користування картою годинних поясів, навчитися визначати положення України в годинних поясах. Навчитися розв'язувати задачі з визначення місцевого та поясного часу.

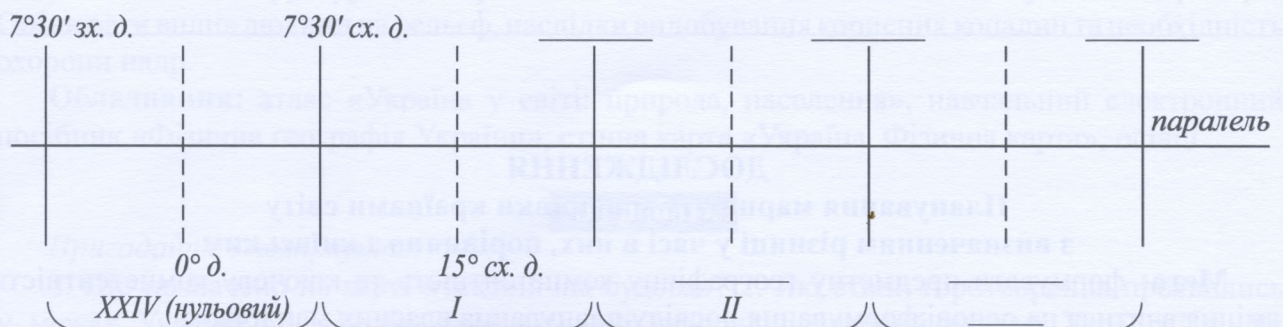
Обладнання: атлас «Україна у світі: природа, населення», навчальний електронний посібник «Фізична географія України», олівці, роздатковий дидактичний матеріал з різними типами задач.

Хід роботи

Пригадайте і поміркуюте.

1. Дайте визначення поняття «поясний час».
2. Скільки градусам відповідає дуга паралелі в межах годинного поясу?

Завдання 1. *Визначте положення України в годинних поясах. Для цього за зразком на схемі продовжіть позначати і підписувати межі годинних поясів, пунктиром – серединний меридіан кожного поясу, червоною лінією – крайній західний і східний меридіани України.*

Завдання 2. *Визначте, у яких годинних поясах розташовані міста:*

Лондон	Берлін	Житомир	Стокгольм	Пекін	Токіо

Зразки розв'язування задач:

1. Користуючись картою годинних поясів, визначте поясний час у Лісабоні, якщо у Києві 16 год 30 хв.

Розв'язок: Лісабон – 0 годинний пояс; Київ – II годинний пояс. Різниця у поясному часі – 2 години.

$$16 \text{ год } 30 \text{ хв} - 2 \text{ год} = 14 \text{ год } 30 \text{ хв}$$

2. Визначте місцевий час у Чернівцях (26° сх. д.), якщо у Миколаєві (32° сх. д.) він становить 13 год 10 хв.

Розв'язок: 1) відстань між містами у градусах: $32^\circ - 26^\circ = 6^\circ$

2) різниця між містами у місцевому часі: $4 \text{ хв} \times 6^\circ = 24 \text{ хв}$

3) місцевий час у Чернівцях: $13 \text{ год } 10 \text{ хв} - 24 \text{ хв} = 12 \text{ год } 46 \text{ хв}$

Завдання 3. Проаналізувавши карту годинних поясів, встановіть різницю між поясним часом в Одесі та Торонто (I варіант); Ужгороді та Пекіні (II варіант).

Завдання 4. Визначте місцевий час у Львові (24° сх. д.), якщо у Черкасах (32° сх. д.) місцевий час становить 23 год 4 хв (I варіант). Визначте котра година за місцевим часом у Харкові (38° сх. д.), якщо у Києві ($30^\circ 30'$ сх. д.) за місцевим часом 12 год 30 хв (II варіант).

Завдання 5. За допомогою карт атласу, визначивши географічні координати міст, встановіть, у якому місті і на скільки хвилин сонце зійде раніше:

I варіант – у Тернополі чи Запоріжжі?

II варіант – у Краматорську чи Кривому Розі?

ДОСЛІДЖЕННЯ

Планування маршруту мандрівки країнами світу з визначенням різниці у часі в них, порівняно з київським

Мета: формувати предметну географічну компетентність та ключову компетентність вміння вчитися на основі формування досвіду планування власних мандрівок.

Форма організації: індивідуальна.

Проведення:

1. Учитель готує завдання навчального дослідження. Проводить інструктаж, у якому обговорюються правила виконання роботи та оформлення кінцевого результату.

2. Навчальне дослідження виконується в позаурочний час.

- Учитель показує зразки виконання розрахунків визначення різниці в часі.
- Під керівництвом вчителя виконується тренувальне завдання:

У Києві 12 година. Визначте поясний час у таких містах:

Париж	Нью-Йорк	Сідней	Варшава	Єрусалим	Каракас

Завдання дослідження:

- Визначте поясний час у Чикаго, якщо в Києві 15 година.
- Визначте поясний час у Брюсселі, якщо в Києві 15 година.
- Визначте поясний час у Ташкенті, якщо в Києві 15 година.
- Визначте поясний час у Токіо, якщо в Києві 15 година.
- Сформулюйте загальний висновок.

Результат оформлюють у вигляді ілюстративної стіннівки із зображенням географічних об'єктів вашої мандрівки, час у яких визначався в процесі дослідження. Вкажіть визначений час біля кожної ілюстрації. Розрахунки записують в зошиті для практичних робіт.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 4

ВСТАНОВЛЕННЯ ЗА КАРТАМИ (ТЕКТОНІЧНОЮ, ГЕОЛОГІЧНОЮ, ФІЗИЧНОЮ) ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ТЕКТОНІЧНОЮ, ГЕОЛОГІЧНОЮ БУДОВОЮ, РЕЛЬЄФОМ ТА КОРИСНИМИ КОПАЛИНАМИ

Мета: за тематичними картами атласу встановити відповідність та зв'язки рельєфу з тектонічними структурами, корисними копалинами, геологічною будовою території. Оцінювати вплив людини на рельєф, наслідки видобування корисних копалин та необхідність охорони надр.

Обладнання: атлас «Україна у світі: природа, населення», навчальний електронний посібник «Фізична географія України», стінна карта «Україна. Фізична карта», олівці.

Хід роботи

Пригадайте і поміркуйте.

- Що позначено на карті «Тектонічна будова»? 2. Які етапи горотворення проявились у межах України? 3. Назвіть чинники, які утворили сучасний рельєф України? 4. Як класифікують корисні копалини (гірські породи): а) за походженням; б) за господарським використанням?

Завдання 1. Визначте, які з тектонічних структур є піднятими (↑), а які – опущеними (↓) внаслідок вертикальних тектонічних рухів, та заповніть пропуски в таблиці, скориставшись картою тектонічної будови.

Тектонічні структури:			
Східноєвропейська (докембрійська), Західноєвропейська (каледонська), Скіфська (герцинська) платформи (↓)		Середземноморський (альпійський) рухливий пояс (↑)	
виступи (↑)	прогини (↓)	виступи (↑)	прогини (↓)
Український щит	Волино-Подільська плита	Складчаста споруда гірського Криму	Закарпатська западина

Перелік тектонічних структур: Дніпровсько-Донецька западина, Передкарпатський прогин, Індоло-Кубанський прогин, Львівська западина, Донецька складчаста споруда, Воронезький кристалічний масив, Карпатська складчаста споруда, Причорноморська западина.

Завдання 2. Визначте, які з форм рельєфу є піднятими (↑), а які – опущеними (↓) та позначте їх на контурній карті.

Форми рельєфу		
<u>рівнини</u> ()		<u>гори</u> ()
<u>височини</u> ()	<u>низовини</u> ()	
Хотинська (г. Берда, 515 м), Подільська (Кременецькі гори, Вороняки, Розточчя, Опілля, Товтри (Медобори)), Придніпровська (Канівські гори), Волинська (Мізоцький кряж), Передкарпатська, Середньоруська, Донецька (Донецький кряж), Приазовська	Поліська, Придніпровська, Причорноморська, Закарпатська	Українські Карпати (г. Говерла, 2061 м), Кримські гори (г. Роман-Кош, 1545 м)

Завдання 3. Встановіть відповідність між тектонічними структурами і великими формами рельєфу. Для цього заповніть пропуски в таблиці та наведіть власні приклади, позначаючи стрілкою опущені чи підняті тектонічні структури та форми рельєфу.

I варіант		II варіант	
Тектонічні структури	Форми рельєфу	Тектонічні структури	Форми рельєфу
Український щит (↑)		Дніпровсько-Донецька западина (↓)	
	рівнинний Крим (↓)		Українські Карпати (↑)
	Подільська височина ()		Донецька височина ()
	Передкарпатська височина ()	Північна частина Українського щита ()	

Висновок (*допишіть пропущені та закресліть зайві слова*). Рельєф за співвідношенням із тектонічними структурами буває усадкованим і оберненим. Усадкований рельєф, коли піднятим тектонічним структурам відповідають гори і височини, а опущеним – низовини.

На території України переважає усадкований / обернений рельєф, але є і винятки, наприклад, _____ . Їх можна пояснити дією внутрішніх / зовнішніх рельєфотвірних чинників.

Завдання 4. Установіть відповідність між тектонічними структурами і корисними копалинами. Для цього заповніть пропуски в таблиці, використовуючи карту корисних копалин атласу або навчального електронного посібника.

<i>Корисні копалини</i>	<i>Походження</i>	<i>Басейн (регіон)</i>	<i>Тектонічна структура</i>
Паливні:			
Нафта і газ	осадове	Західний	
	осадове		
	осадове		
Кам'яне вугілля	осадове	Донецький	
			Західноєвропейська платформа, Львівська западина
Буре вугілля	осадове		
Рудні:			
Залізна руда	магматичне і метаморфічне	Криворізький	
	метаморфічне		
	метаморфічне		
	осадове		Індоло-Кубанський прогин
Ртутна руда	магматичне		
	магматичне		Вулканічний хребет
Нерудні:			
Калійні солі	осадове	Калуське, Стебниківське	
Кам'яна сіль	осадове		
Сірка			

22° на схід від Гринвіча

24°

26°

28°

30°

50°

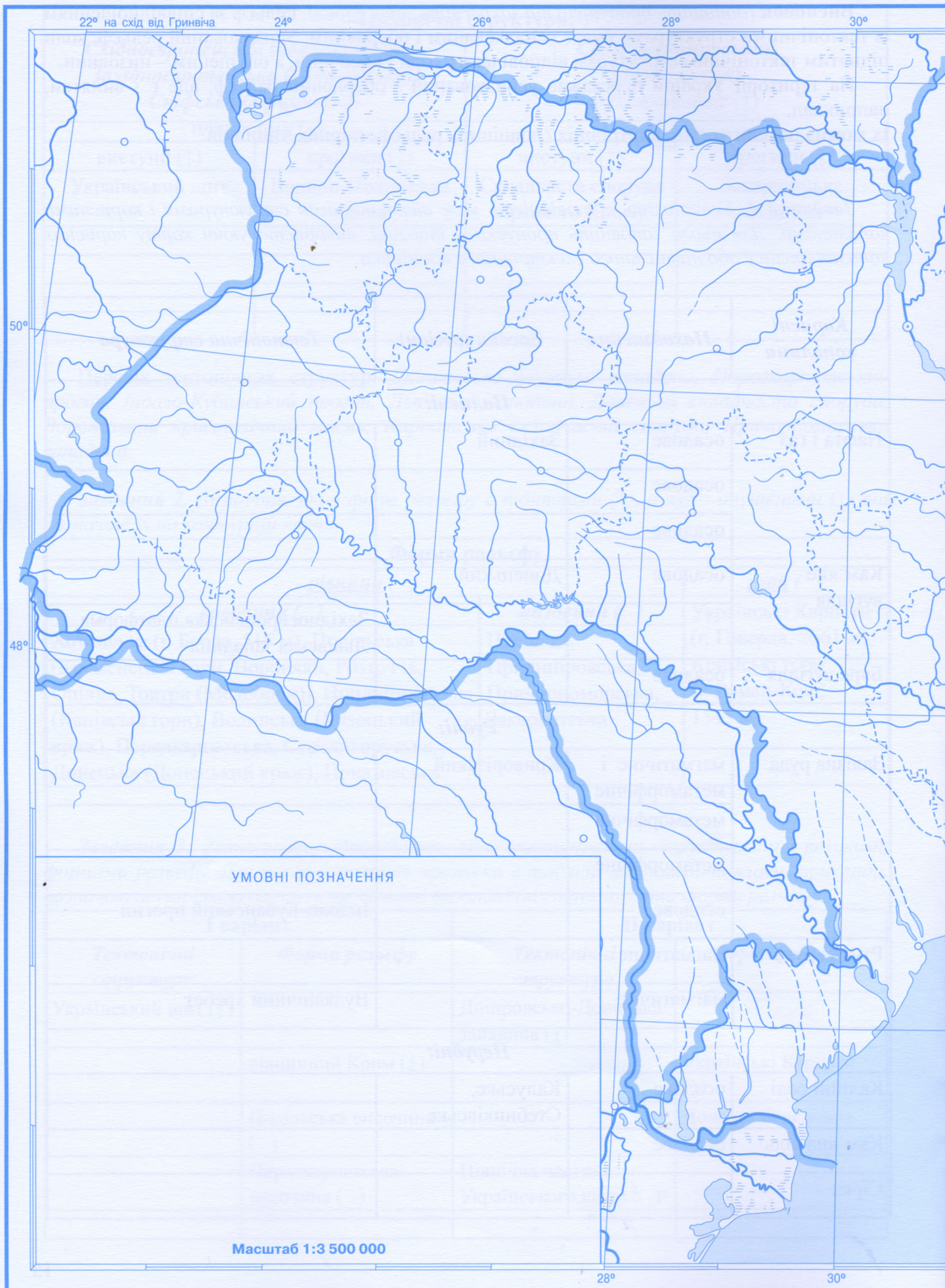
48°

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

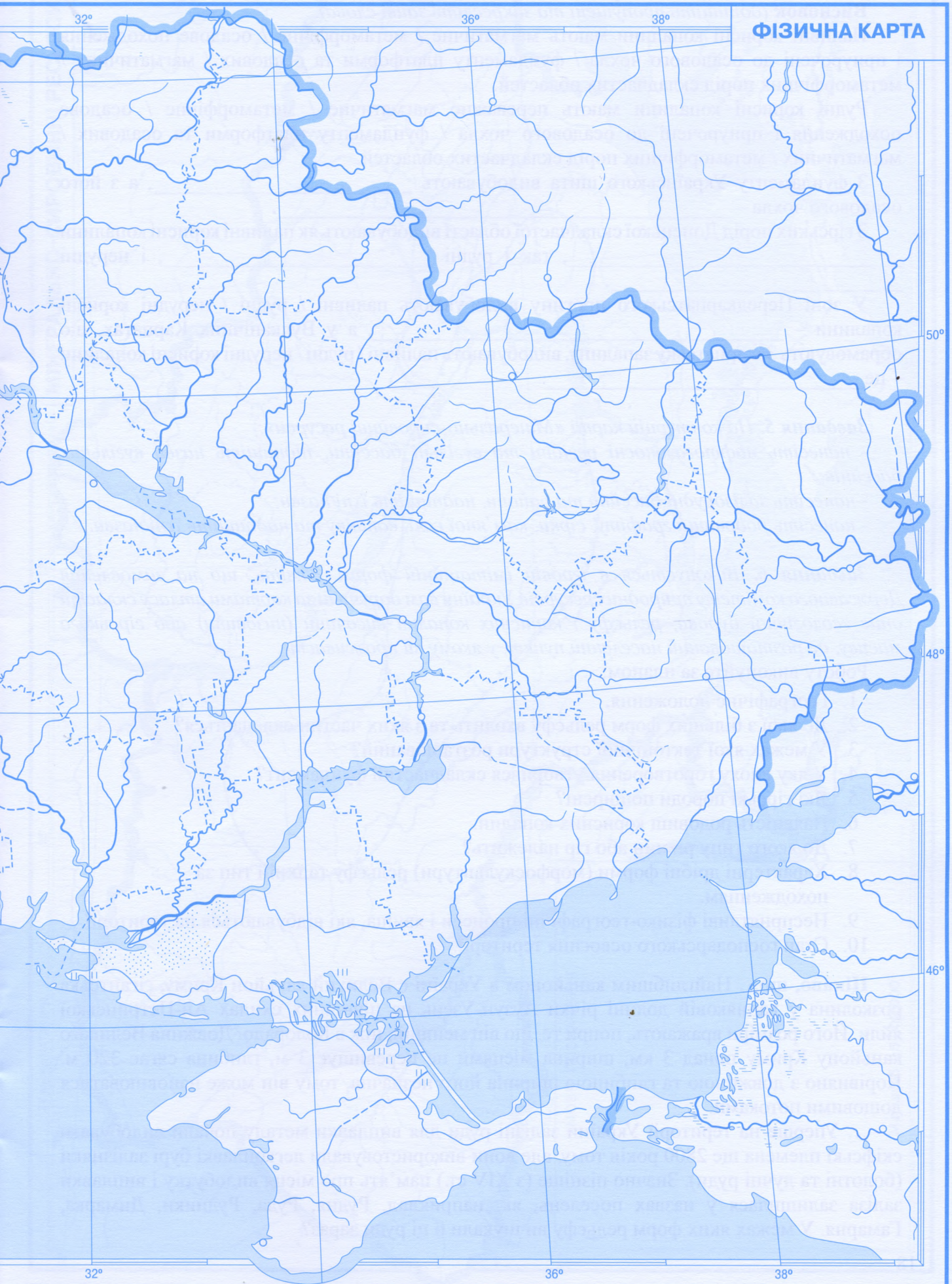
Масштаб 1:3 500 000

28°

30°

ФІЗИЧНА КАРТА

Висновок (допишіть пропущені та закресліть зайві слова).

Паливні корисні копалини мають магматичне / метаморфічне / осадове походження і приурочені до осадового чохла / фундаменту платформи та осадових / магматичних / метаморфічних порід складчастих областей.

Рудні корисні копалини мають переважно магматичне / метаморфічне / осадове походження і приурочені до осадового чохла / фундаменту платформи та осадових / магматичних / метаморфічних порід складчастих областей.

З фундаменту Українського щита видобувають _____, а з його осадового чохла – _____.

З гірських порід Донецької складчастої області видобувають як паливні корисні копалини _____, так і рудні _____, і нерудні _____.

У зоні Передкарпатського прогину видобувають паливні / рудні / нерудні корисні копалини – _____, а у Вулканічних Карпатах, що обрамовують Закарпатську западину, видобувають паливні / рудні / нерудні корисні копалини – це _____.

Завдання 5. На контурній карті «Мінерально-сировинні ресурси»:

- нанесіть нафтогазоносні регіони та вугільні басейни, підпишіть назви вугільних басейнів;
- нанесіть залізорудні басейни та райони, надпишіть їхні назви;
- нанесіть родовища графіту, сірки, кам'яної солі, вапняку та надпишіть їхні назви.

Завдання 6. Виконується в ігровій імітаційній формі. Уявіть, що на замовлення Державного комітету природних ресурсів України вам доручили за картами атласу скласти опис геологічної будови, рельєфу і корисних копалин височини (низовини) або гірського масиву, де розташований населений пункт, у якому ви проживаєте.

Роботу виконуйте за планом:

1. Географічне положення.
2. До якої з більших форм рельєфу входить та з яких частин складається?
3. У межах якої тектонічної структури розташований?
4. У яку епоху горотворення утворився складчастий фундамент?
5. Які гірські породи поширені?
6. Наявність родовищ корисних копалин.
7. До якого типу рівнин або гір належить?
8. Характерні дрібні форми (морфоскульптури) рельєфу та їхній тип за походженням.
9. Несприятливі фізико-географічні процеси і явища, які відбуваються на території.
10. Стан господарського освоєння території.

Цікаво, що... Найглибшим каньйоном в Україні є Великий каньйон Криму, гігантська розколина у вапняковій долині річки Аузун-Узень на північних схилах Ай-Петринської яйли. Його розміри вражають, попри те, що він менший, ніж в Колорадо. Довжина Великого каньйону Криму понад 3 км, ширина місцями не перевищує 3 м, глибина сягає 320 м. Порівняно з довжиною та глибиною ширина його незначна, тому він може наповнюватися дощовими потоками.

... Уперше на території України залізні руди для виплавки металу почали видобувати скіфські племена ще 2800 років тому, але вони використовували легкоплавкі бурі залізники (болотні та лучні руди). Значно пізніше (з XIV ст.) пам'ять про місця видобутку і виплавки заліза залишилася у назвах поселень, як, наприклад, Рудня, Руда, Рудники, Димарка, Гамарня. У межах яких форм рельєфу ви шукали б ці руди зараз?

24° на схід від Гринвіча

28°

32°

МІНЕРАЛЬНО-СИРОВИННІ РЕСУРСИ

52°

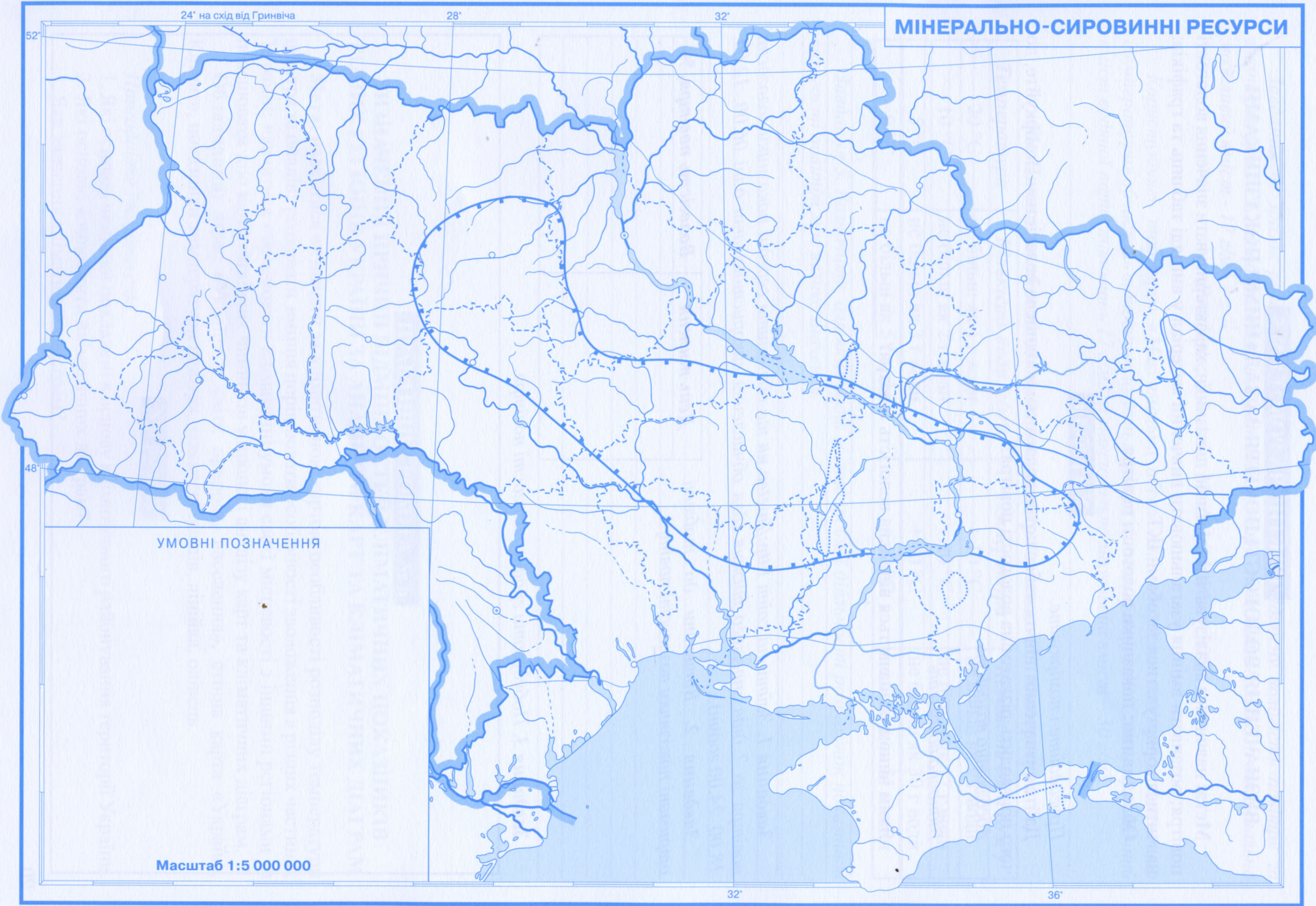
48°

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Масштаб 1:5 000 000

32°

36°

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 5

ВИЗНАЧЕННЯ ВОЛОГОСТІ ПОВІТРЯ ЗА ЗАДАНИМИ ПОКАЗНИКАМИ

Мета: навчитися аналізувати кліматичні показники; характеризувати значення вологості повітря; розвивати вміння узагальнювати вивчений матеріал у вигляді таблиць та графіків; навчитися користуватися засобами ІКТ.

Обладнання: показники вологості повітря.

Хід роботи

Пригадайте і поміркуйте.

Дайте визначення понять «абсолютна вологість», «відносна вологість». Поміркуйте, до чого призводить різка зміна вологості повітря?

Абсолютна вологість _____

Відносна вологість _____

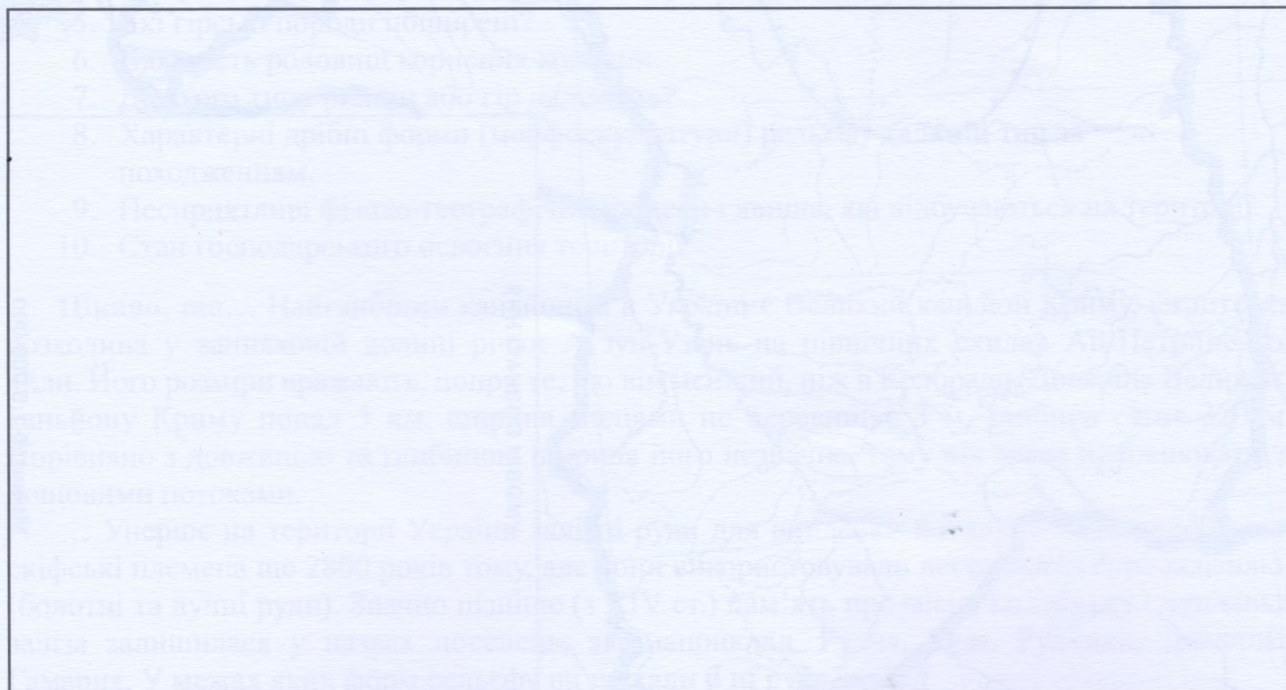
Яким чином визначається відносна вологість повітря? _____

Завдання 1. Зайти на сайт <http://meteo.ua> та обчислити середні показники вологості повітря за 7 днів минулого тижня (для обчислення використовувати дані 06.00, 12.00, 18.00, 24.00 годин).

Завдання 2. Вписати до таблиці отримані показники вологості повітря.

День тижня	Вологість повітря, %

Завдання 3. Побудувати графік вологості повітря.

Завдання 4. Зразок розв'язування задачі. Обчисліть відносну вологість повітря за температури 20 °С, якщо фактичний вміст водяної пари становить 8,5 г/м³, а максимально можливий вміст - 17 г/м³.

Розв'язок: $8,5 \text{ г/м}^3 : 17 \text{ г/м}^3 \times 100\% = 50\%$

Користуючись таблицею «Максимальна абсолютна вологість повітря залежно від температури» обчисліть відносну вологість повітря за температури 30 °С, якщо фактичний вміст водяної пари становить 17 г/м³, а максимально можливий вміст - 30 г/м³.

Максимальна абсолютна вологість повітря залежно від температури

<i>Температура</i>	<i>Кількість води (г/м³)</i>	<i>Температура</i>	<i>Кількість води (г/м³)</i>
- 20 °С	не більш як 1 г води	+ 10 °С	не більш як 9 г води
- 10 °С	не більш як 2 г води	+ 20 °С	не більш як 17 г води
- 5 °С	не більш як 3 г води	+ 30 °С	не більш як 30 г води
- 0 °С	не більш як 5 г води	+ 40 °С	не більш як 51 г води

Завдання 5. Визначити, для яких видів господарської діяльності розрахунок показників вологості повітря має велике значення.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 6

ВИЗНАЧЕННЯ ПРИЧИН ВІДМІННОСТЕЙ КЛІМАТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ РІЗНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА АНАЛІЗОМ КАРТ ТА КЛІМАТИЧНИХ ДІАГРАМ

Мета: навчитися визначати за кліматичною картою особливості розподілу температури повітря та опадів; розвивати вміння порівнювати особливості зволоження в різних частинах України; навчитися порівнювати кліматичні умови своєї місцевості з іншими регіонами та пояснювати дію кліматотвірних чинників у процесі аналізу карт та кліматичних діаграм.

Обладнання: атлас «Україна у світі: природа, населення», стінна карта «Україна. Клімат», показники температури повітря, кількості опадів, лінійка, олівець.

Хід роботи

Пригадайте і поміркуйте.

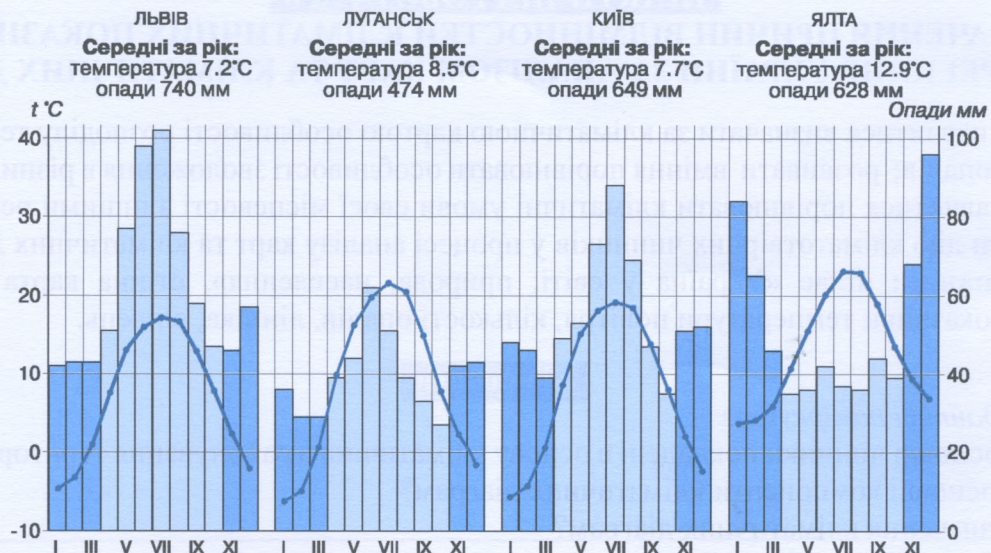
1. Які основні чинники покладені в основу кліматичного районування території України.
2. Які основні компоненти кліматичних діаграм?
3. Яке значення кліматичних діаграм?

Завдання 1. На контурній карті зобразіть кліматичне районування України.

Завдання 2. Обґрунтуйте принципи визначення кліматичних районів України.

Завдання 3. Проаналізуйте кліматичні діаграми міст України: Львова та Луганська (I варіант); Києва та Ялти (II варіант).

ДОСЛІДЖЕННЯ

Прогнозування погоди за народними прикметами та порівняння з прогнозом в інтернет-джерелах, ЗМІ

Мета: формувати дослідницько-пошукові уміння та розвивати спостережливість.

Форма організації: групова

Проведення:

1. Учитель розподіляє учнів на групи за варіантами.
2. Учитель інструктує учнів та оголошує завдання.

Завдання:

- Складіть прогноз погоди на найближчу добу за народними прикметами.
- Перший варіант має порівняти прогноз погоди, складений за народними прикметами з прогнозом в інтернет-джерелах. Другий варіант – порівняти з прогнозом погоди зі ЗМІ.
- Сформулюйте самостійно висновки та занотуйте їх.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 7

ПОЗНАЧЕННЯ НА КОНТУРНІЙ КАРТІ НАЗВ НАЙБІЛЬШИХ РІЧОК, ОЗЕР, ВОДОСХОВИЩ, КАНАЛІВ УКРАЇНИ

Мета: вивчити розташування річок, озер, водосховищ, каналів; аналізувати можливість використання водних ресурсів.

Обладнання: атлас «Україна у світі: природа, населення», навчальний електронний посібник та інтерактивна карта «Фізична географія України».

Хід роботи

Пригадайте і поміркуйте.

1. Наведіть приклади різновидів поверхневих внутрішніх вод.
2. До басейнів яких морів належать річки території України?
3. Які є вимоги до позначення географічних об'єктів на контурній карті?
4. Дайте визначення поняття «водні ресурси».

22° на схід від Гринвіча

24°

26°

28°

30°

50°

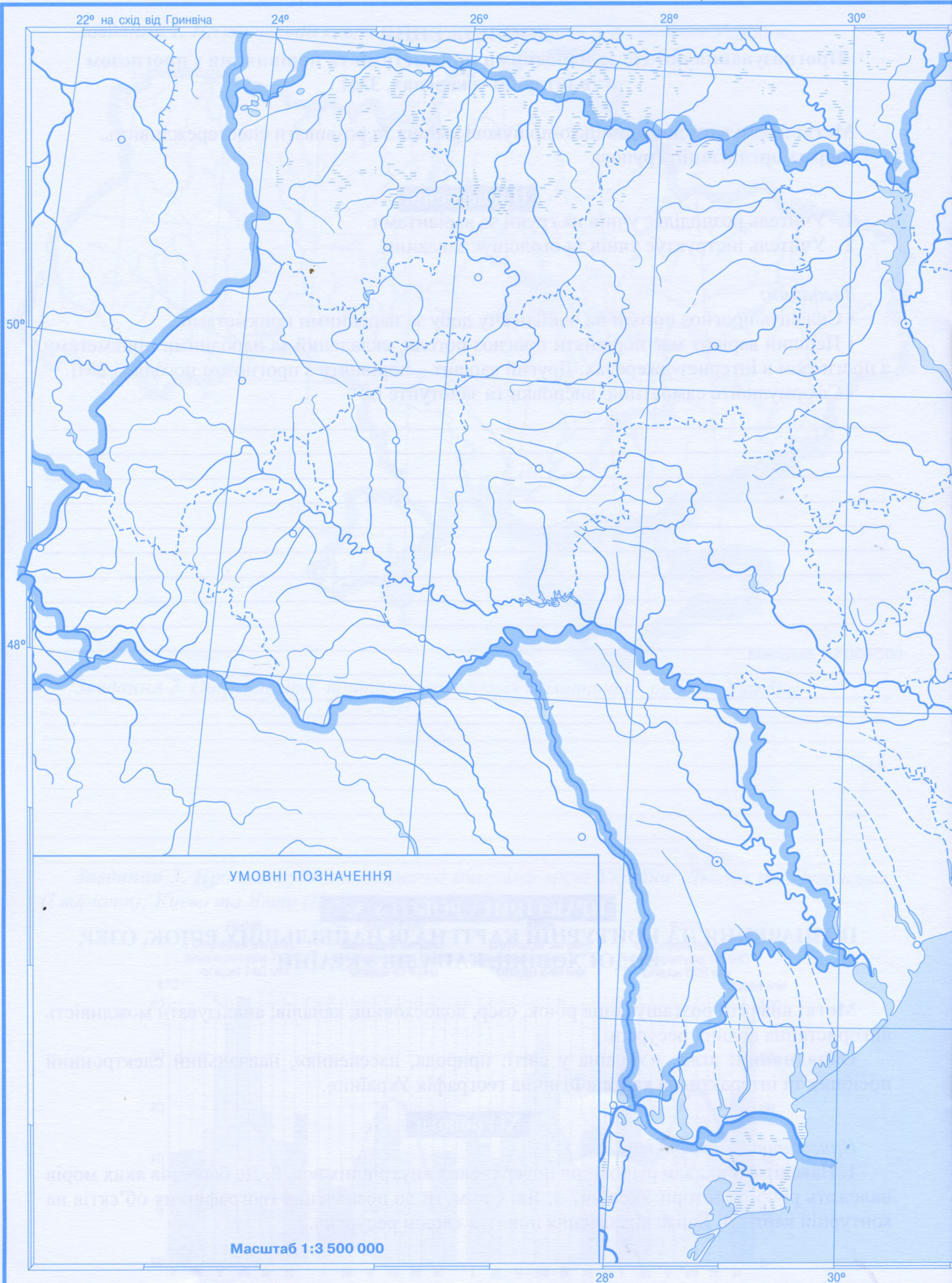
48°

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Масштаб 1:3 500 000

28°

30°

ПОВЕРХНЕВІ ВОДИ

Завдання 1. На контурній карті «Поверхневі води» позначте гідрологічні об'єкти.

Тип об'єкта	Назва
річки та їхні притоки	Дніпро (Десна, Прип'ять, Тетерів, Псел, Ворскла, Самара, Інгулець), Дунай (Прут, Черемош, Тиса, Уж), Дністер (Серет, Збруч, Стрий, Лімниця), Південний Буг (Інгул), Західний Буг, Сан, Сіверський Донець, Молочна, Берда, Кальміус, Салгир, Альма
озера	Шацькі (Світязь, Пулемецьке), Ялпуг, Кагул, Катлабуг, Китай, Сиваш, Донузлав, Сасик, Сакське, Синевир (басейн р. Тересва в Закарпатській області), Бребенескул (між головним хребтом масиву Чорногора і горою Гутин-Томнатик)
водосховища	Київське, Канівське, Кременчуцьке, Кам'янське, Дніпровське, Каховське, Дністровське, Червонооскільське, Печенізьке, Ладжинське, Вуглегірське
канали	Північнокримський, Дніпро – Донбас, Сіверський Донець – Донбас, Каховський, Дніпро – Кривий Ріг, Дніпро – Інгулець
болота	Поліська низовина, долини річок, плавні річок (Дунайські та Дністровські), Передкарпаття, Закарпаття

Завдання 2. Використовуючи карту атласу «Поверхневі води», на контурній карті позначте кольором басейн річки, у межах якого розташований ваш населений пункт.

Цікаво, що... За підрахунками ООН, вже кожен третій житель Землі живе в країні з середнім або високим ступенем дефіциту води, а до 2030 року майже половина населення Землі може зіткнутися з нестачею води, коли попит на воду перевищить її пропозицію на 40 відсотків.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 8

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РІЗНИХ ТИПІВ ҐРУНТІВ УКРАЇНИ

Мета: виробити практичні навички та вміння:

- називати основні чинники ґрунтоутворення;
- наводити приклади ґрунтів різних типів;
- пояснювати умови ґрунтоутворення, особливості поширення ґрунтів;
- аналізувати карту ґрунтів України.

Зробити висновки щодо закономірностей поширення ґрунтів на території України.

Обладнання: атлас «Україна у світі: природа, населення», навчальний електронний посібник та інтерактивна карта «Фізична географія України».

Хід роботи

Пригадайте і поміркуйте.

1. Дайте визначення поняття «ґрунт». 2. Із чого складається ґрунт? 3. Назвіть ґрунтовірні чинники.

Завдання 1. За картою атласу «Ґрунти» простежте зміну зональних типів і підтипів ґрунтів із півночі на південь (наприклад, від Чернігівщини до Криму).

Для заповнення колонок використайте інші тематичні карти атласу та навчального електронного посібника, текст підручника.

<i>Тип ґрунту</i>	<i>Агрокліма-тична зона (район)</i>	<i>Тип рослинності</i>	<i>Материнська порода (четвертинні відклади)</i>	<i>Родючість ґрунтів</i>	<i>Заходи з меліорації ґрунту</i>
дерново-підзолисті					
			леси та лесоподібні породи		
	недостатньо волога тепла зона				
		стеги справжні			
				добрі	
					зрошення, гіпсування

Висновок (за таблицею визначте основні чинники, які найбільше впливають на закономірності поширення ґрунтів в Україні). _____

Завдання 2. За матеріалами атласу та таблиці, позначте на контурній карті «ґрунти» основні типи ґрунтів України.

Завдання 3. За картою атласу «ґрунти» прослідкуйте зміну зональних типів і підтипів ґрунтів із заходу на схід (наприклад, від Вінниці до Луганська) і заповніть таблицю.

<i>Тип ґрунту</i>	<i>Агрокліма-тична зона (район)</i>	<i>Тип рослинності</i>	<i>Материнська порода (четвертинні відклади)</i>	<i>Родючість ґрунтів</i>	<i>Заходи з меліорації ґрунту</i>

ҐРУНТИ

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Масштаб 1:5 000 000

Висновок (допишіть пропущені та закресліть зайві слова). Межі зональних типів ґрунтів відхиляються із пд. / зх. / сх. на пн. / зх. / сх., що пов'язано зі змінами ґрунтовірних чинників, а саме – зростанням / зменшенням континентальності клімату із пн. / пд. / зх. / сх. на пн. / пд. / зх. / сх. і зростанням / зменшенням коефіцієнту зволоження, змінами рослинності / материнської породи.

Завдання 4. За картою атласу «Ґрунти» прослідкуйте зміну типів і підтипів ґрунтів у горах. Знайдіть спільні та відмінні риси в поширенні ґрунтів у Карпатах і Кримських горах.

Спільне: _____

Відмінне: _____

Це пояснюється тим, що _____

ДОСЛІДЖЕННЯ

Вплив людини на родючість ґрунтів

Мета: навчити учнів працювати з інформаційними джерелами і відбирати конкретний матеріал; опрацювати зібраний матеріал, систематизувати його; чітко, доступно, коротко, цікаво представляти результати власного дослідження; оцінювати та пропонувати власні заходи з підвищення родючості та охорони ґрунтів.

Форма організації: індивідуально-командна.

Проведення:

1. Учитель готує виставку у географічному кабінеті про види впливу людини на родючість ґрунтів (сінокоси; щорічне розорювання; випалювання трави; зрошення; осушення; застосування отрутохімікатів, гербицидів; створення промислового й побутового звалища; травопільні сівозміни; робота наземного транспорту в сільській місцевості тощо).

2. Учні відбирають індивідуально тему виступу.

3. Учитель знайомить учнів з вимогами щодо оформлення роботи та оприлюднення результатів.

4. Під час виступів учитель об'єднує учнів у дві команди.

Завдання для команд:

1. Підготувати повідомлення. Одна група повідомляє про позитивний вплив людини на родючість ґрунту, друга – про негативний вплив.

2. Обов'язковою вимогою для виступу має бути презентаційний супровід.

Результат оформити у вигляді колажу. Обов'язковими є такі елементи: карта України, ілюстрації ґрунтів, фотознімки діяльності людини, стислі фрази тощо. Інформація оформляється двома блоками (негативний вплив і позитивний вплив), кожен з яких створюється у своїх кольорах.

Текст виступу:

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 9

СКЛАДАННЯ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИРОДНИХ ЗОН УКРАЇНИ (ЗА ВИБОРОМ)

Мета: практично закріпити знання про:

- чинники формування природних зон;
- розташування на карті природних зон та гірських країн.

Сформулювати судження про природно-ресурсний потенціал комплексів.

Обладнання: атлас «Україна у світі: природа, населення», навчальний електронний посібник та інтерактивна карта «Фізична географія України».

Хід роботи

Пригадайте і поміркуйте.

1. Назвіть одиниці фізико-географічного районування території України. 2. Які критерії покладені в основу виділення одиниць фізико-географічного районування?

Завдання 1. На контурній карті «Фізико-географічне районування» позначте межі природних країн, природних зон і підзон та природних країв.

Завдання 2. Аналізуючи карту «Фізико-географічне районування» атласу чи навчального електронного посібника, заповніть таблицю за I або II варіантом.

Пункти плану	Подібні риси	Відмінні риси	
		Лісостеп	I варіант – Полісся II варіант – Степ
1. Географічне положення: - між якими широтами розташована; - в якому напрямку простягається			
2. Кліматичні особливості: - кліматичний пояс; - середні температури січня, липня; - кількість опадів; - режим випадіння опадів			
3. Водні об'єкти та їхні характерні риси			

4. Ґрунти: - переважаючий тип ґрунту та його особливості			
5. Рослинність: - типові рослини; - пристосування до природних умов			
6. Тваринний світ: - типові тварини; - пристосування до природних умов			
7. Рельєф, геологічна будова, корисні копалини			
8. Неприятливі природні процеси			
9. Шляхи вирішення екологічних проблем, природоохоронні заходи і території			

Завдання 3. За тематичними картами атласу порівняйте природний край (або підзону), в якій ви живете, із сусіднім (за власним вибором). Позначте їх на контурній карті «Фізико-географічне районування».

Назва природних комплексів: _____

Спільні риси: _____

Відмінні риси: _____

24° на схід від Гринвіча

28°

32°

ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ

52°

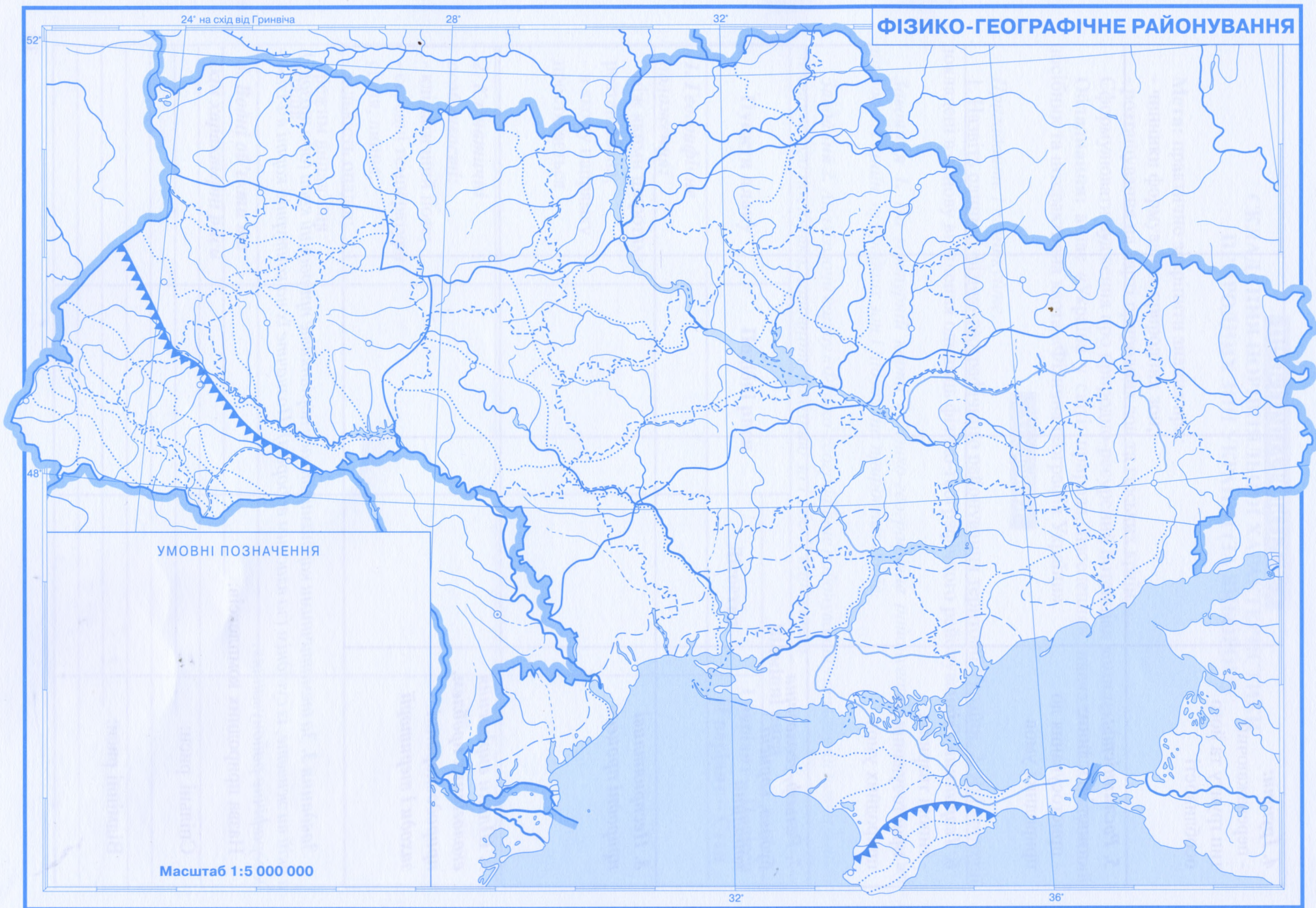
48°

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Масштаб 1:5 000 000

36°

36°

ДОСЛІДЖЕННЯ

Ландшафти своєї місцевості, їхнє освоєння і використання.

Виявлення ландшафтів у світі, що мають схожість з ландшафтами України

Мета: поглибити теоретичні знання про ландшафти; формувати краєзнавчу компетентність; формувати ціннісне ставлення до вивчення географії; пояснювати особливості взаємодії компонентів природи у ландшафті.

Форма організації: парна

Проведення:

1. Учитель пропонує провести навчальне дослідження в позаурочний час.
2. Інструктує щодо вимог до виконання та оцінювання.
3. На підготовчому етапі учитель конкретизує завдання, звертаючи увагу, що предметом цього дослідження є природні ландшафти.

Завдання:

1. Дослідити природні ландшафти своєї місцевості.
2. Описати процес освоєння та використання ландшафтів своєї області.
3. Виявити природні ландшафти світу, які схожі з ландшафтами України.

Довідка. Учням рекомендується дослідити ландшафти Польщі, Румунії, Білорусі, Грузії, Сполучених Штатів Америки, південної частини Канади.

Результати оформити у вигляді таблиці:

Схожі природні ландшафти у світі та Україні

Приклади природних ландшафтів України в межах природних зон та окремих регіонів	Приклади ландшафтів країн світу
<i>Полісся:</i>	
<i>Лісостеп:</i>	
<i>Степ:</i>	
<i>Гори Карпати:</i>	
<i>Кримські гори:</i>	
<i>Субтропіки Південного берегу Криму:</i>	

ДОСЛІДЖЕННЯ

Зміни природи своєї місцевості під впливом діяльності людини

Мета: формувати практичні уміння роботи з тематичними картами; дослідницькі уміння: пошуково-інформаційні, систематизації зібраного матеріалу, обробки інформації; краєзнавчу та здоров'язберігаючу компетентності; свідому громадянську позицію щодо збереження природи своєї місцевості; здійснювати національно-патріотичне виховання.

Форма організації: індивідуальна.

Проведення:

1. Учитель пропонує провести навчальне дослідження в урочний час.
2. Інструктує щодо вимог до виконання та оцінювання.

Завдання:

1. Виявити негативні та позитивні прояви впливу людини на природу своєї місцевості, занотувати їх у зошит у формі таблиці.

Вплив людини на природу своєї місцевості

Позитивний вплив людини на природу	Негативний вплив людини на природу

2. Доповніть схему.

Зміна природи своєї місцевості

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 10

ПОЗНАЧЕННЯ НА КОНТУРНИЙ КАРТІ ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Мета: удосконаливши навички роботи з контурною картою, закріпити знання про розташування на карті об'єктів природно-заповідного фонду України.

У процесі практичної діяльності вивчити основні структурні компоненти природно-заповідного фонду України: біосферні заповідники, природні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки.

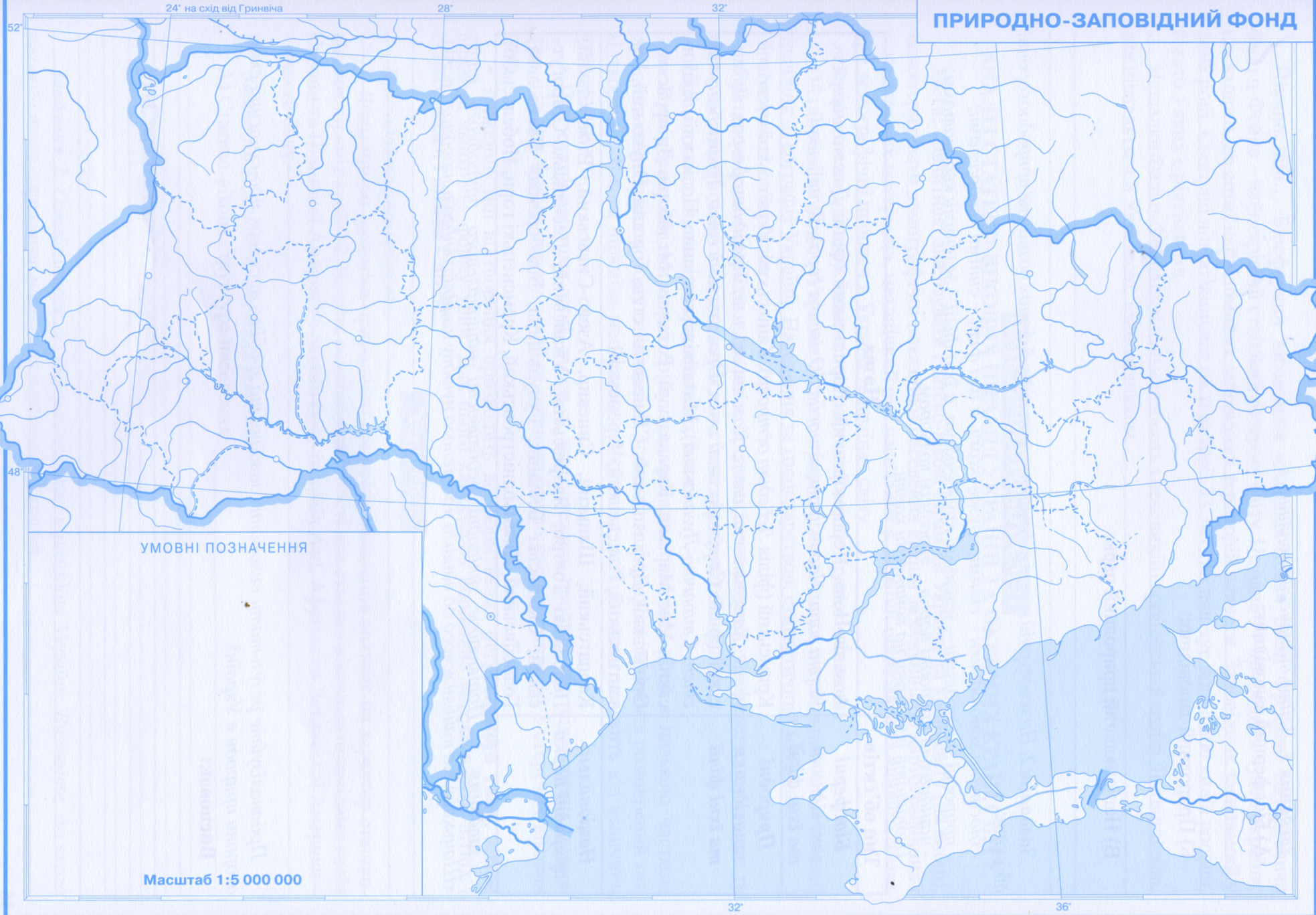
Обладнання: атлас «Україна у світі: природа, населення», навчальний електронний посібник та інтерактивна карта «Фізична географія України», олівці.

Хід роботи

Пригадайте і поміркуйте.

1. Які території України мають природні ландшафти, не змінені господарською діяльністю людини? 2. З якою метою їх охороняють? 3. Які території нашої країни найбільше потерпають від забруднення природного середовища? Чому?

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Масштаб 1:5 000 000

Завдання 1. Дайте визначення понять:

А) Біосферний заповідник:

Б) Природний заповідник:

В) Національний природний парк:

Завдання 2. На контурній карті «Природно-заповідний фонд» позначте природоохоронні об'єкти:

- біосферні заповідники – синіми кружечками, а їхні філії – синіми квадратами;
- природні заповідники – зеленими кружечками, а їхні філії – зеленими квадратами;
- національні природні парки – червоним кольором.

Підпишіть їхні назви на контурній карті.

Тип об'єктів	Назва
Біосферні заповідники та їхні філії	Асканія-Нова, Чорноморський, Карпатський (філії: Долина нарцисів, Чорна гора, Чорногірський масив, Юлівська гора), Дунайський
Природні заповідники та їхні філії	Кримський (філія Лебедині острови), Канівський, Український степовий (філії: Хомутівський степ, Кам'яні могили, Крейдяна флора), Луганський (філії: Стрільцівський степ, Провальський степ, Трьохізбенський степ, Станично-Луганський), Михайлівська цілина, Поліський, Ялтинський, Мис Март'ян, Карадазький, Розточчя, Медобори, Дніпровсько-Орільський, Древлянський, Єланецький степ, Ґорґани, Опукський, Казантипський, Рівненський, Черемський
Національні природні парки	Карпатський, Шацький, Синевир, Азово-Сиваський, Вижницький, Подільські Товтри, Яворівський, Ужанський, Деснянсько-Старогутський, Сколівські Besкиди, Гуцульщина, Білобережжя Святослава, Голосіївський, Нижньодністровський, Кременецькі гори, Нобельський

Завдання 3. Порівняйте природні особливості національного природного парку «Шацький» та найближчого до вашого населеного пункту національного природного парку.

Проаналізуйте результати виконаних завдань та зробіть висновок про сучасний стан охорони природи в Україні.

Висновок:

Цікаво, що... Біосферний заповідник «Асканія-Нова» імені Фрідріха Едуардовича Фальц-Фейна – найстаріший степовий резерват світу. Це одне з 7 природних чудес України, що входить до сотні найвідоміших заповідних територій планети. Заповідник заснований у 1898 році. Сьогодні він розкинувся на території 33 307 га і налічує понад 500 видів рослин, багато з яких є рідкісними.

Нашадки Фальц-Фейна сьогодні мешкають в невеликій європейській країні Ліхтенштейні, але цікавляться й Україною, і заповідником.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 11

АНАЛІЗ СТАТЕВО-ВІКОВИХ ПІРАМІД УКРАЇНИ ТА ОКРЕМИХ КРАЇН СВІТУ

Мета: навчитися: аналізувати статеві-вікові піраміди України та країн світу (на вибір); характеризувати демографічні показники населення країни за сукупністю картографічних і статистичних матеріалів, механічний рух населення в Україні; оцінювати важливість знань про демографічні процеси в Україні та країнах світу.

Розвивати вміння здійснювати географічний аналіз процесів та явищ.

Обладнання: атлас «Україна у світі: природа, населення», навчальний електронний посібник «Географія України. Населення та господарство», статистичний матеріал.

Довідкові матеріали:

Статеві-вікові піраміди – графічне представлення розподілу населення за статтю та віком, що використовується для характеристики складу населення.

Піраміди поділяються на три основних типи:

- **Прогресивний тип** характеризується високою часткою дітей і низькою часткою старшого покоління в усьому населенні. В основі його формування лежить розширений тип відтворення. Вікова піраміда має форму трикутника, основа якого залежить від величини народжуваності.

- При **стаціонарному типі**, в основі якого лежить простий тип відтворення, вікова піраміда має форму дзвону з майже врівноваженою часткою дитячих і старечих вікових груп.

- Звужений тип відтворення призводить до формування **регресивного типу**, вікова піраміда якого має форму урни. Для нього характерна порівняно висока частка літніх і старих людей і низька – дітей.

Хід роботи

Пригадайте і поміркуйте.

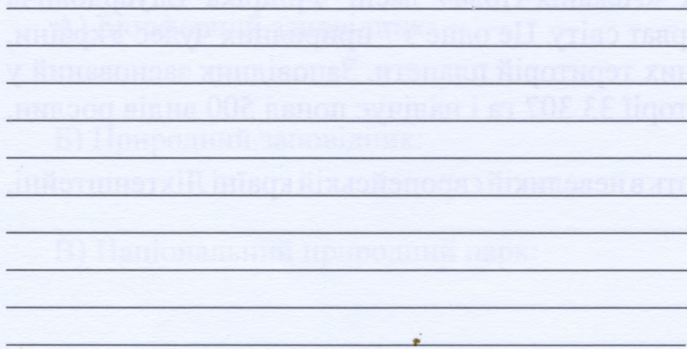
1. Яким чином динаміка природного приросту населення впливає на характер статеві-вікових пірамід країн? 2. Назвіть основні відмінності між статеві-віковими пірамідами країн Європи та Північної Америки з одного боку та країн Азії, Африки та Латинської Америки – з іншого боку.

Завдання 1. Дайте визначення понять:

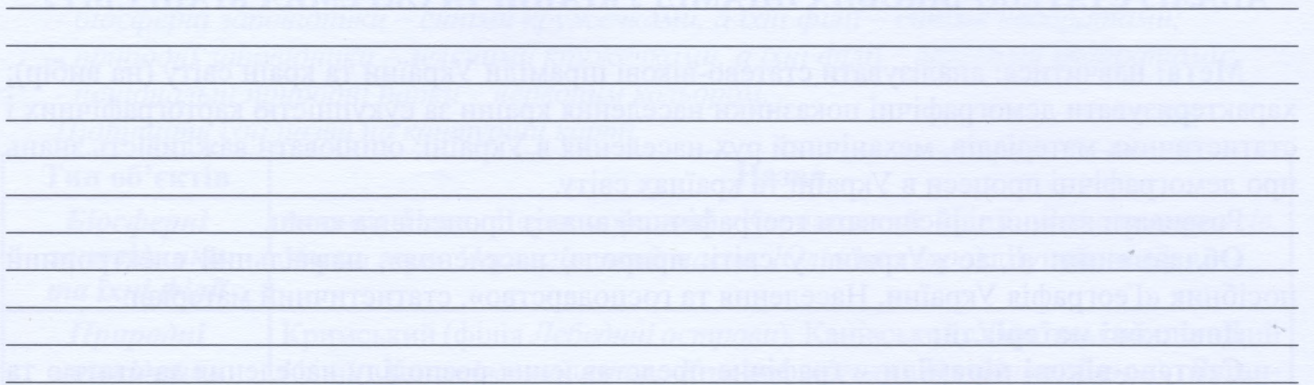
А) Статеві-вікова структура населення: _____

Б) «Старіння нації»: _____

Завдання 2. Ознайомтеся зі статеві-віковою пірамідою України. Визначте, до якого вікового типу структури населення належить Україна.

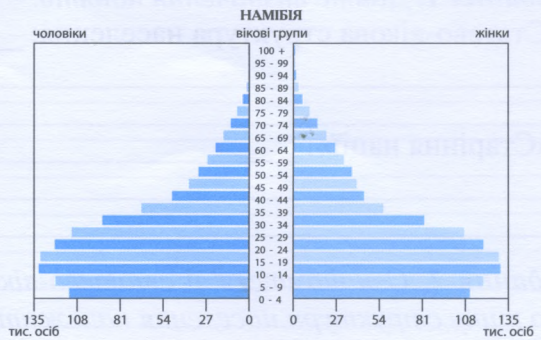
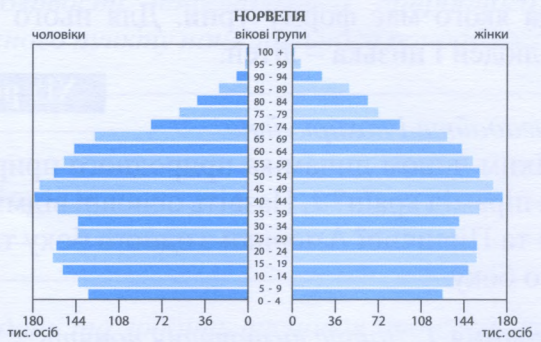
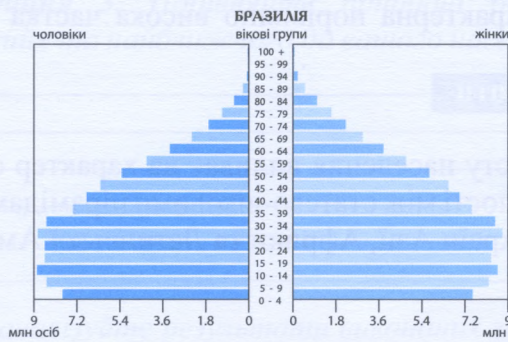
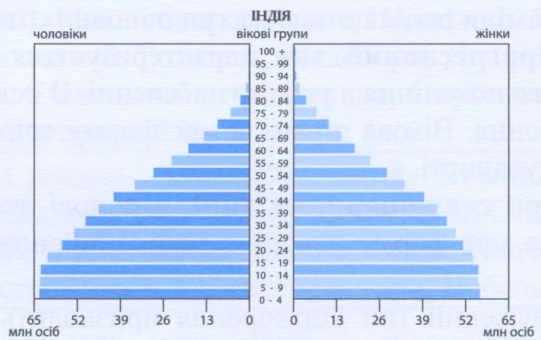
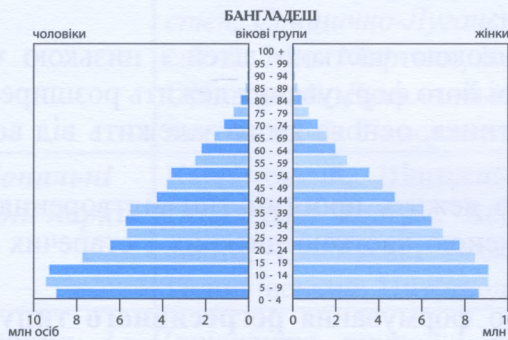

Завдання 3. Проаналізуйте статево-вікові піраміди (відповідно до свого варіанта):

Варіант I

Варіант II

Завдання 4. Зробіть прогноз забезпеченості трудовими ресурсами у найближчі 25 років для України та окремих країн світу (відповідно до свого варіанта).

Висновок: _____

При характеристиці піраміди та формулювання висновку зважайте на її параметри: висота піраміди, ширина основи, стовпчики гістограми, кути нахилу граней до основи, загальний силует, обрис бічної сторони.

КРАЄЗНАВЧЕ ДОСЛІДЖЕННЯ (екскурсія)

Ознайомлення з об'єктами природи своєї місцевості

Мета: формувати навички самостійної навчально-дослідницької пізнавальної діяльності учнів, шляхом забезпечення реалізації набутих знань на практиці; реалізуючи краєзнавчий принцип навчання формувати ціннісні ставлення й екологічну культуру учнів.

Форма організації: навчальна екскурсія.

Обладнання: схема маршруту, топографічні карти, блокнот, олівець, бінокль, компас, фотоапарат, медична аптечка.

Проведення:

1. На підготовчому етапі учитель знайомить учнів з правилами поведінки на природі. Проводить інструктаж щодо вимог виконання, оформлення та оцінювання досліджуваного об'єкта. Учитель оголошує групові завдання учням.
2. Учні об'єднуються у навчальні групи по 5-7 осіб.
3. Оголошується маршрут та план проведення екскурсії.
4. Пропонуються індивідуальні й групові завдання дослідницького характеру:

Завдання 1.

Картка водного об'єкта (назва річки)	
Ширина річки	
Приблизна глибина річки	
Напрямок течії	
Характер живлення	
Біоресурси	
Екологічна ситуація	

Пояснення назви річки:

Завдання 2.

Картка ландшафту..... (назва)

Наявні форми поверхні та елементи рельєфу; наявні гірські породи	
Відповідність кліматичним показникам даного сезону	
Гідрологічна сітка	
Наявні ґрунти	
Рослинні угруповання	
Особливості тваринного світу (наявні представники, житла тварин та результати їх життєдіяльності)	

Обґрунтування визначення даного типу ландшафтів та ступінь антропогенного впливу на нього:

Про **результати** екскурсії учні доповідають на засіданнях гуртка, конференції в межах тижня географії в школі, по шкільному радіо, в номерах шкільної стінної газети. Матеріали передаються до шкільного музею, краєзнавчого куточка, географічного кабінету.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 1. Визначення напрямків, відстаней, площ, географічних і прямокутних координат, висот точок за топографічною картою	4
ДОСЛІДЖЕННЯ. Прокладання маршрутів за топографічною картою та їхнє обґрунтування	6
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 2. Позначення на контурній карті кордонів сусідніх держав, крайніх точок, географічних центрів України та Європи, зазначення їхніх назв; визначення координат точок, протяжності території України в градусах і кілометрах	7
ДОСЛІДЖЕННЯ. Порівняльна оцінка географічного положення України з країнами світу (2-3 на вибір)	9
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 3. Аналіз карти годинних поясів Землі. Розв'язування задач на визначення часу	11
ДОСЛІДЖЕННЯ. Планування маршруту мандрівки країнами світу з визначенням різниці у часі в них, порівняно з київським	12
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 4. Встановлення за картами (тектонічною, геологічною, фізичною) зв'язків між тектонічною, геологічною будовою, рельєфом та корисними копалинами	13
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 5. Визначення вологості повітря за заданими показниками	20
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 6. Визначення причин відмінностей кліматичних показників різних регіонів України за аналізом карт та кліматичних діаграм	21
ДОСЛІДЖЕННЯ. Прогнозування погоди за народними прикметами та порівняння з прогнозом в інтернет-джерелах, ЗМІ	23
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 7. Позначення на контурній карті назв найбільших річок, озер, водосховищ, каналів України	23
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 8. Порівняльний аналіз різних типів ґрунтів України	26
ДОСЛІДЖЕННЯ. Вплив людини на родючість ґрунтів	29
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 9. Складання порівняльної характеристики природних зон України (за вибором)	30
ДОСЛІДЖЕННЯ. Ландшафти своєї місцевості, їхнє освоєння і використання. Виявлення ландшафтів у світі, що мають схожість з ландшафтами України	33
ДОСЛІДЖЕННЯ. Зміни природи своєї місцевості під впливом діяльності людини	33
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 10. Позначення на контурній карті об'єктів природно-заповідного фонду України	34
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 11. Аналіз статево-вікових пірамід України та окремих країн світу	37
КРАЄЗНАВЧЕ ДОСЛІДЖЕННЯ (екскурсія). Ознайомлення з об'єктами природи своєї місцевості	39

СХВАЛЕНО ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ КОМІСІЄЮ З ГЕОГРАФІЇ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РАДИ З ПИТАНЬ ОСВІТИ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
(лист ІМЗО № 22.1/12-Г-923 від 16.11.2020)

Зошит для практичних робіт відповідає санітарному законодавству України
(висновок № 12.2-18-1/3623 від 27.02.2020)

ДЕРЖАВНЕ НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «КАРТОГРАФІЯ»

вул. Попудренка, 54, м. Київ-94, 02094
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №398 від 03.04.2001

Редактори: О.В. Онишак, В.І. Остроух, В.В. Радченко
Технічний редактор С.М. Полторако
Дизайн обкладинки О.Л. Ремізовського
Формат 62x87/8
Умовн. друк. арк. 4,95
Зам. №04848

© О.М. Топузов, О.Ф. Надтока, Л.А. Покась, 2016
© ДНВП «Картографія», 2014 – 2021

Видруковано ТОВ «ТЕТРІС-ПРІНТ»,
пров. Куренівський, 17, м. Київ, 04073

КАРТОГРАФІЯ

ISBN 978-966-946-383-8

9 789669 463838 >